Curs 9

2018-2019

Cuprins

- Clauze Horn
- Cel mai mic model Herbrand
- 3 Sistem de deducție pentru logica Horn
- 4 Rezoluție SLD

Bibliografie:

- Logic Programming, The University of Edinburgh https://www.inf.ed.ac.uk/teaching/courses/lp/
- ☐ J.W.Lloyd, Foundations of Logic Programming, 1987

Clauze Horn

Clauze în logica de ordinul I

$$\{\neg Q_1,\ldots,\neg Q_n,P_1,\ldots,P_k\}$$

unde $n, k \ge 0$ și $Q_1, \dots, Q_n, P_1, \dots, P_k$ sunt formule atomice.

☐ formula corespunzătoare este

$$\forall x_1 \ldots \forall x_m (\neg Q_1 \vee \ldots \vee \neg Q_n \vee P_1 \vee \ldots \vee P_k)$$

unde x_1, \ldots, x_m sunt toate variabilele care apar în clauză

□ echivalent, putem scrie

$$\forall x_1 \ldots \forall x_m (Q_1 \wedge \ldots \wedge Q_n \to P_1 \vee \ldots \vee P_k)$$

□ cuantificarea universală a clauzelor este implicită

$$Q_1 \wedge \ldots \wedge Q_n \rightarrow P_1 \vee \ldots \vee P_k$$

Clauze definite. Programe logice. Clauze Horn

□ clauză:

$$\{\neg Q_1, \dots, \neg Q_n, P_1, \dots, P_k\}$$
 sau $Q_1 \wedge \dots \wedge Q_n \to P_1 \vee \dots \vee P_k$ unde $n, k \geq 0$ și $Q_1, \dots, Q_n, P_1, \dots, P_k$ sunt formule atomice.

- \square clauză program definită: k=1
 - \square cazul n > 0: $Q_1 \wedge \ldots \wedge Q_n \rightarrow P$
 - \square cazul n=0: $\top \to P$ (clauză unitate, fapt)

Program logic definit = mulțime finită de clauze definite

- □ scop definit (țintă, întrebare): k=0
 - \square $Q_1 \wedge \ldots \wedge Q_n \rightarrow \bot$
- \square clauza vidă \square : n = k = 0

Clauza Horn = clauză program definită sau clauză scop ($k \le 1$)

Clauze Horn ţintă

□ scop definit (ţintă, întrebare): $Q_1 \wedge \ldots \wedge Q_n \rightarrow \bot$ □ fie x_1, \ldots, x_m toate variabilele care apar în Q_1, \ldots, Q_n $\forall x_1 \ldots \forall x_m (\neg Q_1 \vee \ldots \vee \neg Q_n) \boxminus \neg \exists x_1 \ldots \exists x_m (Q_1 \wedge \ldots \wedge Q_n)$ □ clauza ţintă o vom scrie Q_1, \ldots, Q_n

Negația unei "întrebări" în PROLOG este clauză Horn țintă.

Programare logica

☐ Logica clauzelor definite/Logica Horn: un fragment al logicii de ordinul I în care singurele formule admise sunt clauze Horn \square formule atomice: $P(t_1, \ldots, t_n)$ \square $Q_1 \wedge \ldots \wedge Q_n \rightarrow P$ unde toate Q_i , P sunt formule atomice, \top sau \bot ☐ Problema programării logice: reprezentăm cunoștințele ca o mulțime de clauze definite KB și suntem interesați să aflăm răspunsul la o întrebare de forma $Q_1 \wedge \ldots \wedge Q_n$, unde toate Q_i sunt formule atomice $KB \models Q_1 \wedge \ldots \wedge Q_n$ □ Variabilele din KB sunt cuantificate universal. □ Variabilele din $Q_1, ..., Q_n$ sunt cuantificate existențial.

Limbajul PROLOG are la bază logica clauzelor Horn.

Logica clauzelor definite

Exemplu

```
Fie următoarele clauze definite:
    father(jon, ken).
    father(ken, liz).
    father(X, Y) \rightarrow ancestor(X, Y)
    daugther(X, Y) \rightarrow ancestor(Y, X)
    ancestor(X, Y) \land ancestor(Y, Z) \rightarrow ancestor(X, Z)
Putem întreba:
  □ ancestor(jon, liz)
    dacă există Q astfel încât ancestor (Q, ken)
     (adică \exists Q \ ancestor(Q, ken))
```

Modele Herbrand

Fie \mathcal{L} un limbaj de ordinul I.

- ☐ Presupunem că are cel puţin un simbol de constantă!
- Dacă nu are, adăugăm un simbol de constantă.

Universul Herbrand este mulțimea $T_{\mathcal{L}}$ a tututor termenilor lui \mathcal{L} fără variabile.

Un model Herbrand este o structură $\mathcal{H} = (T_{\mathcal{L}}, \mathbf{F}^{\mathcal{H}}, \mathbf{P}^{\mathcal{H}}, \mathbf{C}^{\mathcal{H}})$, unde

- pentru orice simbol de constantă c, $c^{\mathcal{H}} = c$
- pentru orice simbol de funcție f de aritate n,
 - $f^{\mathcal{H}}(t_1,\ldots,t_n)=f(t_1,\ldots,t_n)$
- \square pentru orice simbol de relație R de aritate n, $R^{\mathcal{H}}(t_1,\ldots,t_n)\subseteq (T_{\mathcal{L}})^n$

Modele Herbrand

Definim o ordine între modelele Herbrand:

 $\mathcal{H}_1 \leq \mathcal{H}_2$ este definită astfel:

pentru orice
$$R \in \mathbf{R}$$
 cu ari $(R) = n$ și pentru orice termeni t_1, \ldots, t_n dacă $\mathcal{H}_1 \models R(t_1, \ldots, t_n)$, atunci $\mathcal{H}_2 \models R(t_1, \ldots, t_n)$

Semantica unui program logic definit KB este dată de cel mai mic model Herbrand al lui KB!

- ☐ De ce există? Este unic?
- \square Definim $\mathcal{LH}_{KB} := \bigcap \{\mathcal{H} \mid \mathcal{H} \text{ model Herbrand pentru } KB \}$
- \square $\mathcal{LH}_{KB} \models KB$. Exercițiu: De ce?

Fie KB un program logic definit.

Propoziție

Pentru orice formulă atomică Q,

$$KB \models Q$$
 ddacă $\mathcal{LH}_{KB} \models Q$.

Demonstrație

```
KB \models Q ddacă KB \cup \{\neg Q\} nesatisfiabilă ddacă KB \cup \{\neg Q\} nu are niciun model Herbrand ddacă \neg Q este falsă în toate modelele Herbrand ale lui KB ddacă Q este adevărată în toate modelele Herbrand ale lui KB ddacă Q este adevărată în \mathcal{LH}_{KB}
```

Vom caracteriza cel mai mic model Herbrand \mathcal{LH}_{KB} printr-o construcție de punct fix.

- ☐ O formulă fără variabile se numește închisă.
- \square Baza Herbrand $B_{\mathcal{L}}$ este mulțimea formulelor atomice închise.
- □ O instanță închisă a unei clauze $Q_1 \land ... \land Q_n \rightarrow P$ este rezultatul obținut prin înlocuirea variabilelor cu termeni fără variabile.
- □ Pentru o mulțime de clauze definite KB, dacă $P \in B_{\mathcal{L}}$ și $X \subseteq B_{\mathcal{L}}$ spunem că

$$oneStep_{KB}(P, X)$$
 este adevărat

dacă există $Q_1, \ldots, Q_n \in X$ astfel încât $Q_1 \wedge \ldots \wedge Q_n \to P$ este o instanță de închisă a unei clauze din KB.

☐ Pentru o mulțime de clauze definite KB, definim

$$f_{KB}: \mathcal{P}(B_{\mathcal{L}}) o \mathcal{P}(B_{\mathcal{L}})$$
 $f_{KB}(X) = \{P \in B_{\mathcal{L}} \mid oneStep_{KB}(P, X)\}$

□ $f_{KB}(\{par(s(0))\}) = \{par(0), par(s(s(s(0))))\}$ □ $f_{KB}(\{par(s(s(0)))\}) = \{par(0), par(s(s(s(s(0)))))\}$

Exemplu

 \square Fie \mathcal{L} un limbaj cu un sb. de constantă 0, un sb. de funcție unară s și un sb. de relație unar par $\Box T_{\mathcal{L}} = \{0, s(0), s(s(0)), \ldots\}$ ☐ Fie KB mulţimea clauzelor: $par(x) \rightarrow par(s(s(x)))$ par(0)Instanțe de bază: \square par(0) \rightarrow par(s(s(0))) \square par(s(0)) \rightarrow par(s(s(s(0)))) $\Box f_{KB}(\{\}) = \{par(0)\}\$ \sqcap $f_{KB}(\{par(0)\}) = \{par(0), par(s(s(0)))\}$

Fie KB un program logic definit.

- \square Exercițiu: f_{KB} este continuă
- \square Din teorema Knaster-Tarski, f_{KB} are un cel mai mic punct fix FP_{KB} .
- \Box FP_{KB} este reuniunea tuturor mulțimilor

$$f_{KB}(\{\}), f_{KB}(f_{KB}(\{\})), f_{KB}(f_{KB}(f_{KB}(\{\}))), \dots$$

Propoziție (caracterizarea \mathcal{LH}_{KB})

Pentru orice $R \in \mathbf{R}$ cu ari(R) = n și pentru orice t_1, \ldots, t_n termeni, avem

$$(t_1,\ldots,t_n)\in R^{\mathcal{LH}_{KB}}$$
 ddacă $R(t_1,\ldots,t_n)\in FP_{KB}$

Sistem de deducție pentru logica Horn

Sistem de deducție backchain

Sistem de deducție pentru clauze Horn

Pentru un program logic definit KB avem

- □ Axiome: orice clauză din KB
- ☐ Regula de deducție: regula backchain

$$\frac{\theta(Q_1) \quad \theta(Q_2) \quad \dots \quad \theta(Q_n) \quad (Q_1 \land Q_2 \land \dots \land Q_n \to P)}{\theta(Q)}$$

unde $Q_1 \wedge Q_2 \wedge \ldots \wedge Q_n \rightarrow P \in KB$, iar θ este cgu pentru Q și P.

Sistem de deducție

Exemplu

KB conține următoarele clauze definite:

```
father(jon, ken).

father(ken, liz).

father(X, Y) \rightarrow ancestor(X, Y)

daugther(X, Y) \rightarrow ancestor(Y, X)

ancestor(X, Y) \wedge ancestor(Y, Z) \rightarrow ancestor(X, Z)
```

$$\frac{\theta(Q_1) \quad \theta(Q_2) \quad \dots \quad \theta(Q_n) \quad (Q_1 \land Q_2 \land \dots \land Q_n \to P)}{\theta(Q)}$$

unde $Q_1 \wedge Q_2 \wedge \ldots \wedge Q_n \rightarrow P \in KB$, iar θ este cgu pentru Q și P

Sistem de deducție

Pentru o țintă Q, trebuie să găsim o clauză din KB

$$Q_1 \wedge \ldots \wedge Q_n \rightarrow P$$
,

și un unificator θ pentru Q și P. În continuare vom verifica $\theta(Q_1),\ldots,\theta(Q_n)$.

Exemplu

Pentru ţinta

putem folosi o clauză

$$father(Y, X) \rightarrow ancestor(Y, X)$$

cu unificatorul

$$\{Y/ken, X/Z\}$$

pentru a obține o nouă țintă

$$father(ken, Z)$$
.

Sistem de deducție

$$\frac{\theta(\textit{Q}_1) \quad \theta(\textit{Q}_2) \quad \dots \quad \theta(\textit{Q}_n) \quad (\textit{Q}_1 \land \textit{Q}_2 \land \dots \land \textit{Q}_n \rightarrow \textit{P})}{\theta(\textit{Q})}$$

unde $Q_1 \wedge Q_2 \wedge \ldots \wedge Q_n \rightarrow P \in KB$, iar θ este cgu pentru Q și P.

Exemplu

$$\frac{father(ken, liz)}{father(ken, Z)} \frac{father(Y, X) \rightarrow ancestor(Y, X))}{ancestor(ken, Z)}$$

Puncte de decizie în programarea logica

Având doar această regulă, care sunt punctele de decizie în căutare?
□ Ce clauză să alegem.
 Pot fi mai multe clauze a căror parte dreaptă se potrivește cu o țintă Aceasta este o alegere de tip SAU: este suficient ca oricare din variante să reușească.
□ Ordinea în care rezolvăm noile ținte.
 Aceasta este o alegere de tip \$1: trebuie arătate toate țintele noi. Ordinea în care le rezolvăm poate afecta găsirea unei derivări, depinzând de strategia de căutare folosită.

Strategia de căutare din Prolog

Regula backchain conduce la un sistem de deductie complet: Pentru o multime de clauze KB si o tintă Q. dacă $KB \models Q$. atunci există o derivare a lui Q folosind regula backchain. Strategia de căutare din Prolog este de tip *depth-first*, de sus în jos pentru alegerile de tip SAU alege clauzele în ordinea în care apar în program de la stânga la dreapta pentru alegerile de tip ŞI alege noile tinte în ordinea în care apar în clauza aleasă

Sistemul de inferență backchain

Notăm cu $KB \vdash_b Q$ dacă există o derivare a lui Q din KB folosind sistemul de inferență backchain.

Teoremă

Sistemul de inferență backchain este corect și complet pentru formule atomice fără variabile Q.

$$KB \models Q$$
 dacă și numai dacă $KB \vdash_b Q$

Sistemul de inferență *backchain* este corect și complet și pentru formule atomice cu variabile *Q*:

$$\mathit{KB} \models \exists x Q(x)$$
 dacă și numai dacă $\mathit{KB} \vdash_b \theta(Q)$ pentru o substituție θ .

Corectitudine

Propoziție (Corectitudine)

Dacă $KB \vdash_b Q$, atunci $KB \models Q$.

Demonstrație [schiță]

- □ Presupunem că toate clauzele din *KB* sunt adevărate.
- \square Ne uităm, inductiv, la cazurile care pot să apară în derivarea lui Q.

Completitudine

Teoremă (Completitudine)

Dacă $KB \models Q$, atunci $KB \vdash_b Q$.

Trebuie să arătăm că

pentru orice structură și orice interpretare, dacă orice clauză din KB este adevărată, atunci și Q este adevărată.

 \Downarrow

există o derivare a lui Q din KB.

Demonstrația este mai simplă deoarece

este suficient să ne uităm la modelul Herbrand!

Teoremă

Pentru orice KB un program logic definit și Q o formulă atomică,

$$KB \vdash_B Q$$
 ddacă $\mathcal{LH}_{KB} \models Q$ ddacă $KB \models Q$.

Demonstrație (schiță)

Demonstrăm numai prima echivalență.

- Implicația de la stânga la dreapta rezultă ușor din corectitudinea sistemului de inferentă backchain.
- ☐ Implicația de la dreapta la stânga este mai complicată.
 - \square Q apare în interpretările simbolurilor de predicate din \mathcal{LH}
 - \square Deci Q este obținut după un număr finit n de aplicări ale lui f_{KB}
 - Se arată prin inducție după n că pentru fiecare formulă care apare prin aplicări ale lui f_{KB} există o derivare în sistemul de inferență backchain.

Regula backchain și rezoluția SLD

- □ Regula *backchain* este implementată în programarea logică prin rezoluția SLD (Selected, Linear, Definite).
- □ Prolog are la bază rezoluția SLD.

Fie KB o mulțime de clauze definite.

$$\mathsf{SLD} \boxed{ \frac{\neg Q_1 \lor \cdots \lor \neg Q_i \lor \cdots \lor \neg Q_n}{\theta(\neg Q_1 \lor \cdots \lor \neg P_1 \lor \cdots \lor \neg P_m \lor \cdots \lor \neg Q_n)} }$$

unde

- \square $Q \lor \neg P_1 \lor \cdots \lor \neg P_m$ este o clauză definită din KB (în care toate variabilele au fost redenumite) și
- \square variabilele din $Q \vee \neg P_1 \vee \cdots \vee \neg P_m$ și Q_i se redenumesc
- \square θ este c.g.u pentru Q_i și Q

Exempli

```
father(eddard,sansa).
father(eddard,jonSnow).

stark(eddard).
stark(catelyn).

stark(X) :- father(Y,X),
stark(Y).
```

$$\mathsf{SLD} \left| \begin{array}{c} \neg Q_1 \lor \cdots \lor \neg Q_i \lor \cdots \lor \neg Q_n \\ \hline \theta(\neg Q_1 \lor \cdots \lor \neg P_1 \lor \cdots \lor \neg P_m \lor \cdots \lor \neg Q_n) \end{array} \right|$$

- \square $Q \vee \neg P_1 \vee \cdots \vee \neg P_m$ este o clauză definită din KB
- \square variabilele din $Q \vee \neg P_1 \vee \cdots \vee \neg P_m$ și Q_i se redenumesc
- \square θ este c.g.u pentru Q_i și Q.

Exemplu

$$father(eddard, sansa) \\ father(eddard, jonSnow) \\ \hline \neg stark(jonSnow) \\ \hline \neg father(Y, jonSnow) \lor \neg stark(Y) \\ stark(eddard) \\ stark(catelyn) \\ \hline \theta(X) = jonSnow$$

$$\mathsf{SLD} \boxed{ \frac{\neg Q_1 \lor \cdots \lor \neg Q_i \lor \cdots \lor \neg Q_n}{\theta(\neg Q_1 \lor \cdots \lor \neg P_1 \lor \cdots \lor \neg P_m \lor \cdots \lor \neg Q_n)} }$$

- \square $Q \vee \neg P_1 \vee \cdots \vee \neg P_m$ este o clauză definită din KB
- \square variabilele din $Q \vee \neg P_1 \vee \cdots \vee \neg P_m$ și Q_i se redenumesc
- \square θ este c.g.u pentru Q_i și Q.

 $stark(X) \lor \neg father(Y, X) \lor \neg stark(Y)$

Exemplı

```
father(eddard, sansa)
father(eddard, jonSnow)
stark(eddard)
stark(catelyn)
stark(X) \lor \neg father(Y, X) \lor \neg stark(Y)
                                ¬stark(jonSnow)
                      \neg father(Y, jonSnow) \lor \neg stark(Y)
                      \neg father(Y, jonSnow) \lor \neg stark(Y)
                                 \negstark(eddard)
                                 \neg stark(eddard)
```

Fie KB o mulțime de clauze definite și $Q_1 \wedge \ldots \wedge Q_m$ o întrebare, unde Q_i sunt formule atomice.

O derivare din KB prin rezoluție SLD este o secvență

$$G_0 := \neg Q_1 \lor \ldots \lor \neg Q_m, \quad G_1, \quad \ldots, \quad G_k, \ldots$$

în care G_{i+1} se obține din G_i prin regula SLD.

□ Dacă există un k cu $G_k = \square$ (clauza vidă), atunci derivarea se numește SLD-respingere.

Teoremă (Completitudinea SLD-rezoluției)

Sunt echivalente:

- \square există o SLD-respingere a lui $Q_1 \wedge \ldots \wedge Q_m$ din KB,
- \square $KB \vdash_b Q_1 \land \ldots \land Q_m$,
- \square $KB \models Q_1 \wedge \cdots \wedge Q_m$.

Demonstrație

Rezultă din completitudinea sistemului de deducție backchain și din faptul că:

există o SLD-respingere a lui
$$Q_1 \wedge \ldots \wedge Q_m$$
 din KB ddacă $KB \vdash_b Q_1 \wedge \ldots \wedge Q_m$

Rezoluția SLD - arbori de căutare

Arbori SLD

- □ Presupunem că avem o mulțime de clauze definite KB și o țintă $G_0 = \neg Q_1 \lor ... \lor \neg Q_m$
- ☐ Construim un arbore de căutare (arbore SLD) astfel:
 - ☐ Fiecare nod al arborelui este o ţintă (posibil vidă)
 - \square Rădăcina este G_0
 - Dacă arborele are un nod G_i , iar G_{i+1} se obține din G_i folosind regula SLD folosind o clauză $C_i \in KB$, atunci nodul G_i are copilul G_{i+1} . Muchia dintre G_i și G_{i+1} este etichetată cu C_i .
- □ Dacă un arbore SLD cu rădăcina G_0 are o frunză □ (clauza vidă), atunci există o SLD-respingere a lui G_0 din KB.

Exempli

- ☐ Fie *KB* următoarea mulțime de clauze definite:
 - 1 grandfather(X, Z): -father(X, Y), parent(Y, Z)
 - 2 parent(X, Y) : -father(X, Y)
 - 3 parent(X, Y) : -mother(X, Y)
 - 4 father(ken, diana)
 - 5 mother(diana, brian)
- ☐ Găsiți o respingere din KB pentru

: -grandfather(ken, Y)

Exemple

- ☐ Fie KB următoarea mulțime de clauze definite:
 - 1 grandfather(X, Z) $\vee \neg father(X, Y) \vee \neg parent(Y, Z)$
 - 2 $parent(X, Y) \lor \neg father(X, Y)$
 - 3 $parent(X, Y) \lor \neg mother(X, Y)$
 - 4 father(ken, diana)
 - 5 mother(diana, brian)
- ☐ Găsiți o respingere din KB pentru

 \neg grandfather(ken, Y)

Exempli

```
grandfather(X, Z) \lor \neg father(X, Y) \lor \neg parent(Y, Z)
parent(X, Y) \lor \neg father(X, Y)
parent(X, Y) \lor \neg mother(X, Y)
father(ken, diana)
mother(diana, brian) \neg grandfather(ken, Y)
                 \neg father(ken, V) \lor \neg parent(V, Y)
                           \neg parent(diana, Y)
           \neg father(diana, Y) \neg mother(diana, Y)
```

$\neg parent(diana, Y)$ 2 $parent(X, Y) \lor \neg father(X, Y)$ \neg father(diana, Y) Aplicarea SLD: redenumesc variabilele: $parent(X, Y_2) \vee \neg father(X, Y_2)$ determin unificatorul: $\theta = X/diana, Y_2/Y$ \square aplic regula: $\frac{\neg parent(diana, Y)}{\neg father(diana, Y)}$

- Am arătat că sistemul de inferență din spatele Prolog-ului este complet.
 - Dacă o întrebare este consecință logică a unei mulțimi de clauze, atunci există o derivare a întrebării
- ☐ Totuși, strategia de căutate din Prolog este incompletă!
 - Chiar dacă o întrebare este consecință logică a unei mulțimi de clauze, Prolog nu găsește mereu o derivare a întrebării.

Exempli

```
warmerClimate :- albedoDecrease.
warmerClimate :- carbonIncrease.
iceMelts :- warmerClimate.
albedoDecrease :- iceMelts.
carbonIncrease.
?- iceMelts.
! Out of local stack
```

Exemplu

```
warmerClimate :- albedoDecrease.
warmerClimate :- carbonIncrease.
iceMelts :- warmerClimate.
albedoDecrease :- iceMelts.
carbonIncrease.
?- iceMelts.
! Out of local stack
```

```
Există o derivare a lui iceMelts în sistemul de deducție din clauzele:
                 albedoDecrease → warmerClimate
                  carbonIncrease \rightarrow warmerClimate
                 warmerClimate \rightarrow iceMelts
                        iceMelts → albedoDecrease
                                   → carbonIncrease
carbonInc.
                carbonInc. \rightarrow warmerClim.
                                                 warmerClim. \rightarrow iceMelts
                warmerClim.
                                 iceMelts
```

Pe săptămâna viitoare!